

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵۵	علائم اختصاری
۱	پیشگفتار
	بخش اول: شناخت اسرار تجاری
۷	فصل اول: مفهوم شناسی اسرار تجاری
۷	گفتار اول: اصل آزادی اطلاعات و اسرار
۷	بند اول: مفهوم اصل آزادی اطلاعات و اسرار
۹	بند دوم: اسرار دولتی
۱۳	بند سوم: اسرار خصوصی
۱۶	بند چهارم: اسرار حرفه‌ای
۲۱	بند پنجم: جایگاه و سابقه اسرار تجاری
۲۳	گفتار دوم: تعاریف اسرار تجاری
۲۳	بند اول: تعاریف حقوق داخلی
۳۱	بند دوم: تعاریف بین‌المللی
۳۵	گفتار سوم: بررسی عناصر مؤثر تعاریف
۳۵	بند اول: اطلاعات
۳۶	بند دوم: ارزشمند بودن
۴۰	بند سوم: ناشناخته بودن
۴۳	بند چهارم: قابل دستیابی نبودن
۴۵	بند پنجم: حفظ محرمانگی
۵۴	گفتار چهارم: ارائه تعریف و مقایسه آن با تعریف قانون تجارت الکترونیکی

صفحه	عنوان
۵۶	فصل دوم: مصادیق اسرار تجاری
۵۶	گفتار اول: اطلاعات علمی و فنی
۶۰	گفتار دوم: اطلاعات کسب و کار
۶۲	گفتار سوم: اطلاعات مالی
۶۴	گفتار چهارم: اطلاعات سازمانی
۶۴	گفتار پنجم: فراگردها
۶۶	گفتار ششم: ایده‌ها
۶۷	گفتار هفتم: اطلاعات رایانه‌ای
۶۹	فصل سوم: اسرار تجاری و مالکیت‌های فکری
۶۹	گفتار اول: کلیات حقوق مالکیت فکری
۶۹	بند اول: مفهوم حقوق مالکیت فکری
۷۱	بند دوم: مبانی مشروعیت حقوق فکری
۷۹	بند سوم: ماهیت موضوعی حقوق فکری
۸۷	بند چهارم: ضرورت و نتایج حمایت از حقوق فکری
۸۷	گفتار دوم: رابطه اسرار تجاری و مالکیت‌های صنعتی و تجاری
۸۸	بند اول: حق اختراع
۹۹	بند دوم: حقوق حاکم بر طرح‌های صنعتی
۱۰۳	بند سوم: حقوق حاکم بر طرح ساخت مدارهای یکپارچه و توپوگرافی
۱۰۴	بند چهارم: حق بر علائم و اسامی تجاری
۱۰۹	بند پنجم: حقوق ناظر به شهرت تجاری
۱۱۱	بند ششم: حقوق نشانه‌های جغرافیایی
۱۱۳	بند هفتم: حمایت از دانش سنتی
۱۱۹	بند هشتم: حقوق زیست‌فناوری (بیوتکنولوژی)
۱۲۵	گفتار سوم: اسرار تجاری و مالکیت‌های ادبی و هنری
۱۲۵	بند اول: کپی‌رایت
۱۳۰	بند دوم: حقوق مجاور
۱۳۱	جمع‌بندی بخش اول

صفحه	عنوان
	بخش دوم : قواعد ماهوی حمایت از اسرار تجاری
۱۳۵	فصل اول: مبانی موجهه حمایت از اسرار تجاری
۱۳۶	گفتار اول: اخلاق تجاری
۱۳۷	گفتار دوم: تشویق نوآوری
۱۳۷	گفتار سوم: جلوگیری از رقابت غیرمنصفانه
۱۳۹	گفتار چهارم: حق اشخاص بر اطلاعات خود
۱۴۱	فصل دوم: حمایت از اسرار تجاری در روابط امانی
۱۴۱	گفتار اول: مفهوم رابطه امانی
۱۴۲	گفتار دوم: حمایت در رابطه میان کارفرما و مستخدم
۱۴۳	بند اول: تعهد به وفاداری و عمل با حسن نیت
۱۴۵	بند دوم: تعهد به رازداری ناشی از اوضاع و احوال
۱۴۶	بند سوم: تصریح به تعهد به رازداری
۱۴۶	گفتار سوم: حمایت در رابطه انتقال دهنده و انتقال گیرنده اسرار تجاری
۱۴۶	بند اول: مالک اسرار تجاری
۱۴۹	بند دوم: طرق واگذاری اسرار تجاری
۱۵۶	گفتار سوم: حمایت در سایر روابط امانی
۱۵۷	فصل سوم: حمایت از اسرار تجاری به موجب قراردادهای محدودکننده
۱۵۷	گفتار اول: قرارداد عدم رقابت
۱۵۷	بند اول: مفهوم شناسی
۱۶۰	بند دوم: شرایط اعتبار
۱۶۵	بند سوم: سایر ملاحظات
۱۶۶	گفتار دوم: قرارداد عدم ترغیب
۱۶۷	گفتار سوم: قرارداد رازداری
۱۶۷	بند اول: مفهوم شناسی
۱۷۰	بند دوم: شرایط اعتبار

صفحه	عنوان
۱۷۳	فصل چهارم: حمایت از اسرار تجاری در صورت فقدان رابطه قراردادی
۱۷۳	گفتار اول: حمایت در برابر مستخدم سابق
۱۷۳	بند اول: تدابیر حمایتی پس از خاتمه رابطه استخدامی
۱۷۵	بند دوم: تکلیف رازداری
۱۷۷	بند سوم: نظریه افشای اجتناب‌ناپذیر
۱۸۳	گفتار دوم: حمایت در برابر شخص ثالث
۱۸۳	بند اول: مفهوم شخص ثالث
۱۸۳	بند دوم: تعهد ثالث به رازداری
۱۸۶	گفتار سوم: حمایت در سایر روابط غیرقراردادی
۱۸۹	فصل پنجم: حمایت بین‌المللی و حمایت کیفری از اسرار تجاری
۱۸۹	گفتار اول: حمایت بین‌المللی از اسرار تجاری
۱۹۰	بند اول: معاهده پاریس در حمایت از مالکیت صنعتی
۱۹۰	بند دوم: موافقت‌نامه تریپس
۱۹۴	بند سوم: اتحادیه اروپا
۱۹۵	بند چهارم: موافقت‌نامه نفتا
۱۹۵	بند پنجم: اتحادیه آندین
۱۹۶	بند ششم: قانون نمونه وایو در خصوص حمایت در برابر رقابت غیرمنصفانه
۱۹۷	گفتار دوم: حمایت کیفری از اسرار تجاری
۲۰۳	جمع‌بندی بخش دوم
	بخش سوم: قواعد شکلی حمایت از اسرار تجاری
۲۰۷	فصل اول: دعاوی اسرار تجاری
۲۰۷	گفتار اول: ملاحظات اقامه دعاوی اسرار تجاری
۲۱۰	گفتار دوم: اسباب اقامه دعاوی اسرار تجاری
۲۱۰	بند اول: نقض قرارداد
۲۱۳	بند دوم: نقض تعهدات امانی
۲۱۴	بند سوم: دارا شدن بلاجهت

صفحه	عنوان
۲۱۵	بند چهارم: اخلال عمدی در روابط قراردادی یا تجاری
۲۱۶	بند پنجم: تبانی مدنی
۲۱۸	بند ششم: رقابت غیرمنصفانه
۲۱۹	بند هفتم: تصاحب ناروای اسرار تجاری
۲۲۳	بند هشتم: نقض تعهد به رازداری
۲۲۵	بند نهم: مسئولیت مدنی
۲۲۶	گفتار سوم: دفاع در دعاوی اسرار تجاری
۲۲۷	بند اول: ایراد به ماهیت اطلاعات
۲۲۹	بند دوم: مهندسی معکوس
۲۳۳	بند سوم: کشف مستقل
۲۳۵	بند چهارم: منافع عمومی
۲۳۸	فصل دوم: وسایل جبران خسارت در دعاوی اسرار تجاری
۲۳۸	گفتار اول: دستورات منع
۲۳۹	بند اول: قرار منع موقت
۲۴۱	بند دوم: قرار منع مقدماتی
۲۴۴	بند سوم: دستور منع دائم
۲۴۷	گفتار دوم: غرامات پولی
۲۴۷	بند اول: خسارات واقعی
۲۵۰	بند دوم: دارا شدن بلاجهت
۲۵۲	بند سوم: حق امتیاز
۲۵۴	بند چهارم: غرامت تنبیهی
۲۵۶	بند پنجم: حق الوکاله و کیل
۲۵۷	جمع بندی بخش سوم
۲۵۸	جمع بندی نهایی
۲۶۲	منابع و مأخذ

پیشگفتار

شکر و سپاس و منت و عزت خدای را   پروردگار خلق و خداوند کبریا
دادار غیب‌دان و نگهدار آسمان   رزاق بنده‌پرور و خلاق و رهنما
اولی تر آنکه هم تو بگیری به لطف خویش   دستی و گرنه هیچ نیاید ز دست ما
یا رب به لطف خویش گناهان ما پوش   روزی که رازها فتد از پرده برملا

«سعدی»

اطلاعات همواره بازیگر اصلی صحنه تعاملات اجتماعی بوده اما در هزاره سوم، نقشی به غایت برجسته تر یافته است. امروزه حق دستیابی به اطلاعات، از حقوق بنیادین بشر خوانده می‌شود و ابزارهای نوین ارتباطی و به ویژه گستره فضاهاى مجازی، فرصتهای بی‌بدیلی را در تحقق این حق اساسی فراهم آورده است. این روند خود، سبب درخشان‌تر شدن چهره اقتصادی اطلاعات نیز شده است. ارزش اقتصادی اطلاعات، امروزه چنان است که به تعبیر برخی، جمله معروف «اطلاعات قدرت است» را باید به شکل روزآمدی بیان کنیم: «اطلاعات پول است». در این میان، اطلاعاتی که جنبه خلاقانه دارند و نتیجه تلاش ذهنی اشخاص اند، ارزشی دوچندان دارند؛ اطلاعاتی که منجر به ایجاد و گسترش فناوری شده‌اند که به تعبیر «اشپنگلر»، «والا ترین بیان انسان فاوستی» است.

این اطلاعات ارزشمند، همواره در معرض هجوم اشخاصی است که با نیتی پلید، خوشه‌چینی از ثمره کوشش دیگران را در سر می‌پرورانند. از این رو، حقوق باید چتر حمایتی خود را بر سر دارنده اطلاعات بگسترانند. گاه نوعی تعامل میان جامعه و خالق اطلاعات صورت می‌گیرد: وی با انتشار یا ثبت قانونی دستاورد فکری، اجتماع را از چندوچون اطلاعات اصیل خود آگاه می‌گرداند و در برابر،

حمایت قانون را در بهره‌برداری انحصاری از اطلاعات، برای مدت معینی، دریافت می‌کند، و گاه قدم در راه دیگری می‌نهد: حصاری اطراف اطلاعات می‌کشد تا آن را از منظر دیگران پنهان کند. در این صورت، اطلاعات، ماهیتی رازگونه می‌یابند و در همین جاست که افقهای ابتدایی حقوق اسرار تجاری، نمایان می‌شود.

حقوق اسرار تجاری یکی از برجسته‌ترین نقاط تلاقی مزیت‌های اخلاقی و قواعد حقوقی به شمار می‌رود؛ زیرا رازپوشی، ویژگی‌ای است که اخلاق آن را می‌ستاید و قانون آن را در مواردی لازم می‌شمرد.

از حیث جایگاه، حقوق اسرار تجاری به طور سنتی در حیطه مالکیت‌های فکری در مفهوم دقیق آن قرار می‌گیرد. بخش عمده‌ای از رازهای تجاری ناشی از تلاش‌های فکری است؛ با وجود این، حقوق اسرار تجاری، محصور در اطلاعات خلاقانه نیست و قلمرو آن شامل هر نوع اطلاعات ارزشمند تجاری، به ویژه اطلاعات واجد ارزش رقابتی نیز می‌گردد. از این رو، پیوند نزدیکی میان حقوق اسرار تجاری و حقوق رقابت وجود دارد. افزون بر این، ماهیت اسرار تجاری که نوعی اطلاعات است، گستره آن را در مجاورت حقوق اطلاعات قرار می‌دهد.

حقوق اسرار تجاری از مفاهیم کمتر شناخته شده در حقوق ایران است و تا به اکنون، پژوهشی شایسته که قواعد مبهم آن را روشن سازد صورت نگرفته است؛ در حالی که رشد اقتصاد داخلی در گرو حمایت از یافته‌های فکری‌ای چون اسرار تجاری و ایجاد فضایی مناسب برای تعاملات رقابتی سالم، مستلزم مشروعیت بخشی به اطلاعات محرمانه تجاری است. به علاوه، جلب سرمایه‌گذاری خارجی، تسهیل انتقال فناوری و ایفای نقشی فعال در عرصه تجارت بین‌الملل، نیازمند پر کردن خلأهای حقوقی و همگرایی بین‌المللی در عرصه‌های مختلف مالکیت‌های فکری و از جمله، حقوق اسرار تجاری است.

به جهت آنکه حقوق ایران فاقد مقررات و سابقه قابل توجهی در خصوص اسرار تجاری است، گریزی از بررسی قواعد حقوقی کشورهای دیگر و استفاده از تجارب آنها نداریم. بر این اساس، در این پژوهش، به تحلیل بنیانهای حقوق اسرار

تجاری در حقوق امریکا، فرانسه، انگلستان و اسناد بین‌المللی و سپس به تطبیق قواعد آنها در چهارچوب حقوق ایران می‌پردازیم. در این میان، عمده مباحث معطوف به حقوق امریکاست که به سبب برخورداری از نظامی جامع در زمینه اسرار تجاری، همواره منبع الهام و مأخذ اقتباس کشورهای دیگر بوده است. به ویژه تلاش شده است تا با استناد به آراء قضایی، رویکرد دادگاهها در مواجهه با جنبه‌های مختلف اسرار تجاری، آشکار گردد که بی‌تردید در فهم مطالب و روشن ساختن ابعاد نظری حقوق اسرار تجاری، مؤثر خواهد افتاد.

این کتاب مشتمل بر سه بخش است: بخش نخست آن به شناخت اسرار تجاری اختصاص دارد، و مفهوم‌شناسی، تعریف، مصادیق و ارتباط حقوق اسرار تجاری با مالکیت‌های فکری را تحلیل می‌نماید. بخش دوم، به قواعد ماهوی حمایت از اسرار تجاری می‌پردازد و شیوه‌های حمایتی را در روابط مختلف قراردادی و غیرقراردادی بررسی و نظری هم به حمایت از اسرار تجاری در عرصه بین‌المللی و چهارچوب‌های کیفی دارد. بخش سوم در پی تحلیل قواعد شکلی حمایت از اسرار تجاری است و مسائل مرتبط با دعاوی اسرار تجاری و شیوه‌های جبران خسارت را مطرح می‌سازد.

بی‌تردید اگر از بینش صائب و همراهی مشفقانه استاد ارجمندم، معلم اخلاق، جناب آقای دکتر قدک و راهنمایی ارزنده استاد گرانقدر جناب آقای دکتر جعفرزاده بهره‌مند نبودم این کتاب سیاقی دیگر می‌یافت؛ سپاس گزار الطاف استادان بزرگوارم هستم.

از خواهر عزیزم و برادران مهربانم که حضوری همواره دلگرم‌کننده در کنارم داشته‌اند و دوستان ارزشمندم علی شیرزادی و محمد شریف شاهی که در تهیه برخی منابع، یاری بی‌دریغی نمودند، تشکر می‌کنم. همچنین از همراهی مرکز مالکیت فکری جهاد دانشگاهی دانشگاه تهران و به خصوص دوست فاضلم آقای دکتر محسن صادقی که پیشنهادهای شایسته‌ای را در اصلاح برخی مطالب مطرح ساختند سپاس گزارم.

انتشار این کتاب، مرهون مساعدت مدیر دانشمند و محترم گروه حقوق

سازمان «سمت»، جناب آقای دکتر باقر انصاری است که با تلاشی صادقانه، زمینه چاپ آن را فراهم آوردند؛ سپاس ویژه خود را به محضر ایشان تقدیم می‌کنم. همین‌طور از پیگیری‌های کارشناس محترم گروه حقوق سازمان «سمت»، سرکار خانم شجاعی و نیز زحمات ویراستار محترم کتاب سرکار خانم معصومه اروانه متشکرم. قلم‌داری در واحه‌های نو، آن‌هم با توشه بی‌بضاعتی، جز افزونی کاستیها را رقم نخواهد زد. از این رو، از صاحبان خرد، متمنی‌ام که نواقص این اثر خُرد را پوشیده ندارند و با تذکرات عالمانه خود، نگارنده را در پوشاندن خرجه‌ای درخور بر این موضوع، یاری رسانند.

ابراهیم رهبری